

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Στρασβούργο, 26.11.2024
COM(2024) 729 final

Σύσταση για

ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

**για την έγκριση του εθνικού μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού-διαρθρωτικού σχεδίου της
Κροατίας**

Σύσταση για

ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

για την έγκριση του εθνικού μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού-διαρθρωτικού σχεδίου της Κροατίας

ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ

ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

για την έγκριση του εθνικού μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού-διαρθρωτικού σχεδίου της Κροατίας

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 121,

Έχοντας υπόψη τον κανονισμό (ΕΕ) 2024/1263, και ιδίως το άρθρο 17,

Έχοντας υπόψη τη σύσταση της Επιτροπής,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στις 30 Απριλίου 2024 τέθηκε σε ισχύ ένα μεταρρυθμισμένο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ. Ο κανονισμός (ΕΕ) 2024/1263 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τον αποτελεσματικό συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και την πολυμερή δημοσιονομική εποπτεία¹, μαζί με τον τροποποιημένο κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1467/97 σχετικά με την εφαρμογή της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος² και την τροποποιημένη οδηγία 2011/85/ΕΕ του Συμβουλίου σχετικά με τα δημοσιονομικά πλαίσια των κρατών μελών, αποτελούν³ τα βασικά στοιχεία του μεταρρυθμισμένου πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ. Το πλαίσιο αποσκοπεί στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους και της βιώσιμης και συμπεριληπτικής ανάπτυξης μέσω μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων. Προωθεί την ανάληψη ίδιας ευθύνης σε εθνικό επίπεδο και επικεντρώνεται σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο, σε συνδυασμό με αποτελεσματική και συνεκτική επιβολή των κανόνων.

Τα εθνικά μεσοπρόθεσμα δημοσιονομικά-διαρθρωτικά σχέδια που υποβάλλουν τα κράτη μέλη στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή βρίσκονται στο επίκεντρο του νέου πλαισίου

¹ Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1263 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2024, σχετικά με τον αποτελεσματικό συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και την πολυμερή δημοσιονομική εποπτεία και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1466/97 του Συμβουλίου (ΕΕ L, 2024/1265, 30.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1265/oj>).

² Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1264 του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2024, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1467/97 για την επιτάχυνση και τη διασαφήνιση της εφαρμογής της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος (ΕΕ L, 2024/1264, 30.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1264/oj>).

³ Οδηγία (ΕΕ) 2024/1265 του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2024, για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/85/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για τα δημοσιονομικά πλαίσια των κρατών μελών (ΕΕ L, 2024/1265, 30.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1265/oj>).

οικονομικής διακυβέρνησης. Τα εν λόγω σχέδια πρέπει να επιτυγχάνουν δύο στόχους: i) να διασφαλίζουν ότι, έως το πέρας της περιόδου προσαρμογής, το δημόσιο χρέος βρίσκεται σε αξιόπιστα καθοδική πορεία ή διατηρείται σε συνετά επίπεδα, και ότι το δημόσιο έλλειμμα οδηγείται και διατηρείται κάτω από την τιμή αναφοράς του 3 % του ΑΕΠ σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, και ii) να διασφαλίζουν την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που να ανταποκρίνονται στις κύριες προκλήσεις οι οποίες προσδιορίζονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και να λαμβάνουν υπόψη τις κοινές προτεραιότητες της ΕΕ. Για τον σκοπό αυτό, κάθε σχέδιο πρέπει να παρουσιάζει μεσοπρόθεσμη δέσμευση για πορεία των καθαρών δαπανών⁴, με την οποία ουσιαστικά θεσπίζεται δημοσιονομικός περιορισμός για τη διάρκεια του σχεδίου, που καλύπτει τέσσερα ή πέντε έτη (ανάλογα με την κανονική διάρκεια της κοινοβουλευτικής περιόδου στο εκάστοτε κράτος μέλος). Επιπλέον, το σχέδιο πρέπει να εξηγεί με ποιον τρόπο το κράτος μέλος θα διασφαλίσει την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που να ανταποκρίνονται στις κύριες προκλήσεις οι οποίες προσδιορίζονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, ιδίως στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις [συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τη διαδικασία μακροοικονομικών ανισορροπιών (ΔΜΑ), κατά περίπτωση], καθώς και με ποιον τρόπο το κράτος μέλος θα λάβει υπόψη τις κοινές προτεραιότητες της Ένωσης. Η περίοδος δημοσιονομικής προσαρμογής καλύπτει χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών, το οποίο μπορεί να παραταθεί κατά έως και τρία έτη, αν το κράτος μέλος δεσμευτεί να υλοποιήσει ένα σύνολο σχετικών μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων το οποίο πληροί τα κριτήρια του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263.

Μετά την υποβολή του σχεδίου, η Επιτροπή αξιολογεί κατά πόσον αυτό συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263.

Βάσει σύστασης της Επιτροπής, το Συμβούλιο πρέπει στη συνέχεια να εκδώσει σύσταση με την οποία να καθορίζει την πορεία των καθαρών δαπανών του οικείου κράτους μέλους και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, να εγκρίνει το σύνολο των μεταρρυθμιστικών και επενδυτικών δεσμεύσεων στις οποίες στηρίζεται παράταση της περιόδου δημοσιονομικής προσαρμογής.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ-ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ ΚΡΟΑΤΙΑΣ

Στις 14 Νοεμβρίου 2024 η Κροατία υπέβαλε το εθνικό μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό-διαρθρωτικό σχέδιό της στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή. Η υποβολή πραγματοποιήθηκε έπειτα από παράταση της προθεσμίας που ορίζεται στο άρθρο 36 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263, όπως συμφωνήθηκε με την Επιτροπή. Ο λόγος καθυστέρησης της υποβολής ήταν να διασφαλιστεί ότι το μεσοπρόθεσμο εθνικό δημοσιονομικό-διαρθρωτικό σχέδιο και το σχέδιο δημοσιονομικού προγράμματος είναι συμπληρωματικά και συνάδουν με τον εθνικό προϋπολογισμό 2025-2027 που είχε προγραμματιστεί να εγκριθεί στις 14 Νοεμβρίου 2024, αξιοποιώντας πλήρως τα δεδομένα που δημοσιεύθηκαν με τη στατιστική αναθεώρηση αναφοράς. Στις 21 Νοεμβρίου 2024 η Κροατία υπέβαλε προσθήκη για την αναθεώρηση της πορείας αύξησης των καθαρών δαπανών του σχεδίου, ώστε να εφαρμόσει συντηρητική προσέγγιση στον σχεδιασμό της δημοσιονομικής πολιτικής (δαπάνες) κατά την περίοδο

⁴ Οι καθαρές δαπάνες όπως ορίζονται στο άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263, δηλαδή οι κρατικές δαπάνες μετά την αφαίρεση i) των δαπανών για τόκους, ii) των μέτρων διακριτικής ευχέρειας στο σκέλος των εσόδων, iii) των δαπανών για προγράμματα της Ένωσης που καλύπτονται στο σύνολό τους από ενωσιακά κονδύλια, iv) των εθνικών δαπανών για τη συγχρηματοδότηση προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την Ένωση, v) των κυκλικών στοιχείων των δαπανών για επιδόματα ανεργίας και vi) των έκτακτων και άλλων προσωρινών μέτρων.

προσαρμογής και να διασφαλίσει ότι το προβλεπόμενο δημόσιο χρέος θα παραμείνει ευλόγως σε συνετά επίπεδα.

Διαδικασία πριν από την υποβολή του σχεδίου

Πριν από την υποβολή του σχεδίου της, η Κροατία ζήτησε τεχνικές πληροφορίες⁵, τις οποίες η Επιτροπή υπέβαλε στις 21 Ιουνίου 2024 και τις δημοσίευσε στις 14 Νοεμβρίου⁶. Στις τεχνικές πληροφορίες αναφέρεται το επίπεδο του διαρθρωτικού πρωτογενούς ισοζυγίου το 2028 που είναι αναγκαίο προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα διατηρείται κάτω από το 3 % του ΑΕΠ μεσοπρόθεσμα και ότι το δημόσιο χρέος παραμένει κάτω από το 60 % του ΑΕΠ μεσοπρόθεσμα, ελλείψει περαιτέρω δημοσιονομικών μέτρων πέραν της 4ετούς περιόδου προσαρμογής. Ως μεσοπρόθεσμος ορίζοντας ορίζεται η δεκαετής περίοδος μετά το πέρας της περιόδου προσαρμογής. Οι τεχνικές πληροφορίες καταρτίστηκαν και διαβιβάστηκαν στο κράτος μέλος με βάση δύο σενάρια: σενάριο που περιλαμβάνει συνέπεια με τη συνθήκη διασφάλισης της ανθεκτικότητας του ελλείμματος⁷, σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 3 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/126, και σενάριο χωρίς αυτή τη διασφάλιση.

Στις τεχνικές πληροφορίες για την Κροατία ορίζεται ότι για την τήρηση των ισχυόντων δημοσιονομικών κανόνων κατά τη διάρκεια 4ετούς περιόδου προσαρμογής, και με βάση τις παραδοχές της Επιτροπής, το διαρθρωτικό πρωτογενές ισοζύγιο θα πρέπει να ανέρχεται τουλάχιστον στο -0,4 % του ΑΕΠ στο τέλος της περιόδου προσαρμογής (2028· σενάριο χωρίς τη συνθήκη διασφάλισης της ανθεκτικότητας του ελλείμματος), σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα. Προς ενημέρωση, λαμβανομένης επίσης υπόψη της διασφάλισης της ανθεκτικότητας του ελλείμματος, το διαρθρωτικό πρωτογενές ισοζύγιο θα πρέπει να ανέρχεται τουλάχιστον στο -0,4 % του ΑΕΠ στο τέλος της περιόδου προσαρμογής (2028). Ωστόσο, η συνθήκη διασφάλισης της ανθεκτικότητας του ελλείμματος δεν συνιστά απαίτηση για την Κροατία, η οποία είναι επιλέξιμη για τεχνικές πληροφορίες.

Πίνακας 1: Τεχνικές πληροφορίες που παρείχε η Επιτροπή στην Κροατία

Τελευταίο έτος της περιόδου προσαρμογής	2028
Ελάχιστη τιμή του διαρθρωτικού πρωτογενούς ισοζυγίου (% του ΑΕΠ), σενάριο χωρίς τη συνθήκη διασφάλισης της ανθεκτικότητας του ελλείμματος	-0,4 %
<i>Μόνο για ενημέρωση:</i> Ελάχιστη τιμή του διαρθρωτικού πρωτογενούς ισοζυγίου (% του ΑΕΠ), σενάριο με τη συνθήκη διασφάλισης της ανθεκτικότητας του ελλείμματος	-0,4 %

Πηγή: Υπολογισμοί της Επιτροπής.

Σύμφωνα με το άρθρο 12 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263, η Κροατία και η Επιτροπή πραγματοποίησαν τεχνικό διάλογο από τον Σεπτέμβριο έως τον Νοέμβριο του 2024. Στο πλαίσιο του τεχνικού διαλόγου έγινε απολογισμός των τεχνικών πληροφοριών που παρείχε η Επιτροπή και στο επίκεντρο τέθηκε η συζήτηση για τη φορολογική μεταρρύθμιση που θα αρχίσει να ισχύει το 2025 και την προβλεπόμενη υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων

⁵ Η προηγούμενη καθοδήγηση που διαβιβάστηκε στα κράτη μέλη και στην Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή περιλαμβάνει τεχνικές πληροφορίες i) με και χωρίς παράταση της περιόδου προσαρμογής (που καλύπτει 4 και 7 έτη, αντίστοιχα) και ii) με/χωρίς συνθήκη διασφάλισης της ανθεκτικότητας του ελλείμματος.

⁶ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/preventive-arm/national-medium-term-fiscal-structural-plans_en?prefLang=el

⁷ Η συνθήκη διασφάλισης της ανθεκτικότητας του ελλείμματος που προβλέπεται στο άρθρο 8 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263 ορίζει ότι η ετήσια βελτίωση του διαρθρωτικού πρωτογενούς ισοζυγίου είναι 0,4 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ (ή 0,25 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ σε περίπτωση παράτασης της περιόδου προσαρμογής) έως ότου το διαρθρωτικό έλλειμμα να είναι χαμηλότερο από το 1,5 % του ΑΕΠ.

που ανταποκρίνονται στις κύριες προκλήσεις οι οποίες προσδιορίζονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και στις κοινές προτεραιότητες της Ένωσης για δίκαιη πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, κοινωνική και οικονομική ανθεκτικότητα, ενεργειακή ασφάλεια και ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων.

Τον Νοέμβριο του 2024, σύμφωνα με το άρθρο 11 παράγραφος 3 και το άρθρο 36 παράγραφος 1 στοιχείο γ) του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263, η Κροατία συμμετείχε σε διαδικασία διαβούλευσης με την κοινωνία των πολιτών, τους κοινωνικούς εταίρους και άλλους σχετικούς συμφεροντούχους. Το εθνικό μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό-διαρθρωτικό σχέδιο συζητήθηκε στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, το οποίο περιλαμβάνει συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώσεις εργοδοτών και εκπροσώπους της κυβέρνησης.

Η Επιτροπή Δημοσιονομικής Πολιτικής εξέδωσε γνώμη σχετικά με τις μακροοικονομικές προβλέψεις και τις μακροοικονομικές παραδοχές στις οποίες βασίζεται η πολυετής πορεία των καθαρών δαπανών. Η Επιτροπή Δημοσιονομικής Πολιτικής κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα προβλεπόμενα μεγέθη του ρυθμού αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ, του έμμεσου αποπληθωριστή του ΑΕΠ και του εθνικού δείκτη τιμών είναι επαρκή και ότι οι μακροοικονομικές προβλέψεις είναι γενικά οι ίδιες ή ελαφρώς πιο θετικές από τις προβλέψεις των άλλων σχετικών θεσμικών οργάνων που είναι διαθέσιμες επί του παρόντος. Η Επιτροπή Δημοσιονομικής Πολιτικής ενέκρινε τις μακροοικονομικές προβλέψεις για την περίοδο έως το 2028 που εκπόνησε το Υπουργείο Οικονομικών και επισήμανε ότι οι προβλέψεις βρίσκονται εντός αποδεκτού εύρους και παρέχουν μια καλή βάση για την κατάρτιση του εθνικού μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού-διαρθρωτικού σχεδίου.

Άλλες συναφείς διαδικασίες

Στις 14 Νοεμβρίου 2024 η Κροατία υπέβαλε το οικείο σχέδιο δημοσιονομικού προγράμματος για το 2025. Η Επιτροπή εξέδωσε γνώμη σχετικά με το εν λόγω σχέδιο δημοσιονομικού προγράμματος στις [26 Νοεμβρίου]⁸.

Στις 21 Οκτωβρίου 2024 το Συμβούλιο απηύθυνε στην Κροατία σειρά ειδικών ανά χώρα συστάσεων (ΣΑΧ) στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου⁹.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σύμφωνα με το άρθρο 16 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263, η Επιτροπή αξιολόγησε το σχέδιο ως εξής:

Πλαίσιο: Μακροοικονομική και δημοσιονομική κατάσταση και προοπτικές

Η οικονομική δραστηριότητα στην Κροατία αυξήθηκε κατά 3,3 % το 2023, με βάση όλες τις συνιστώσες του ΑΕΠ εκτός από τα αποθέματα ενώ η μεγαλύτερη θετική συμβολή προήλθε από τις επενδύσεις και την κατανάλωση των νοικοκυριών. Σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις 2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οικονομία αναμένεται να αναπτυχθεί κατά 3,6 % το 2024, λόγω της αύξησης της εγχώριας ζήτησης, κατά κύριο λόγο της κατανάλωσης των νοικοκυριών και των επενδύσεων, και της αρνητικής συμβολής των καθαρών εξαγωγών. Το 2025 το πραγματικό ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 3,3 % καθώς επιβραδύνεται η αύξηση της εγχώριας ζήτησης. Το 2026 το πραγματικό ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,9 %, καθώς η επιβράδυνση της εγχώριας ζήτησης συνεχίζεται και οι εξαγωγές έχουν ουδέτερη συμβολή. Κατά τη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα των προβλέψεων, η αύξηση του

⁸ Γνώμη της Επιτροπής σχετικά με το σχέδιο δημοσιονομικού προγράμματος της Κροατίας, της 26.11.2024 [C(2024) 90XX final].

⁹ Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την οικονομική και δημοσιονομική πολιτική, την πολιτική απασχόλησης και τη διαρθρωτική πολιτική της Κροατίας, η οποία δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη.

δυναμικού ΑΕΠ στην Κροατία αναμένεται να ανέλθει σε 4,2 % το 2024, 3,6 % το 2025 και 3,3 % το 2026, λόγω της συσσώρευσης κεφαλαίου, της συνολικής παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής και της συμβολής της εργασίας, με εμφανή μείωση της εν λόγω συμβολής έως το 2026 καθώς φθίνει ο πληθυσμός σε ηλικία εργασίας και παρά τα υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στην εργασία. Το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 6,1 % το 2023 και η Επιτροπή προβλέπει ότι θα ανέλθει σε 5,1 % το 2024, 4,7 % το 2025 και 4,6 % το 2026. Το 2024 ο πληθωρισμός (αποπληθωριστής ΑΕΠ) προβλέπεται να μειωθεί από 11,7 % το 2023 σε 6,6 % το 2024 και να ανέλθει σε 3,2 % το 2025 και 2,1 % το 2026.

Όσον αφορά τις δημοσιονομικές εξελίξεις, το 2023 το δημοσιονομικό έλλειμμα της Κροατίας ανήλθε σε 0,9 % του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις 2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το έλλειμμα αναμένεται να ανέλθει στο 2,1 % του ΑΕΠ το 2024, να παραμείνει στο 2,1 % του ΑΕΠ το 2025 και, με την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρξει αλλαγή πολιτικής, να υποχωρήσει σε 1,9 % το 2026. Οι φθινοπωρινές προβλέψεις 2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν περιλαμβάνουν ακόμα το σχέδιο προϋπολογισμού της Κροατίας για το 2025, το οποίο η κυβέρνηση υπέβαλε στο εθνικό κοινοβούλιο τον Νοέμβριο. Ωστόσο, οι προβλέψεις της Επιτροπής περιλαμβάνουν το δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2025-2027 που εγκρίθηκε από την κυβέρνηση στις 31 Οκτωβρίου. Το δημόσιο χρέος ανήλθε στο 61,8 % του ΑΕΠ στο τέλος του 2023. Σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις 2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο δείκτης του χρέους αναμένεται να μειωθεί στο 57,3 % του ΑΕΠ στο τέλος του 2024. Προβλέπεται να μειωθεί σε 56,0 % του ΑΕΠ στο τέλος του 2025 και ο δείκτης του χρέους προβλέπεται να διατηρηθεί στο 56,0 % στο τέλος του 2026. Οι δημοσιονομικές προβλέψεις της Επιτροπής δεν λαμβάνουν υπόψη τις δεσμεύσεις πολιτικής στα μεσοπρόθεσμα σχέδια αυτές καθαυτές έως ότου να υποστηρίζονται από εύλογα και επαρκώς καθορισμένα απτά μέτρα πολιτικής.

Πορεία των καθαρών δαπανών και κύριες μακροοικονομικές παραδοχές στο σχέδιο

Το εθνικό μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό-διαρθρωτικό σχέδιο της Κροατίας καλύπτει την περίοδο 2025-2028 και παρουσιάζει δημοσιονομική προσαρμογή σε διάστημα τεσσάρων ετών.

Το σχέδιο περιέχει όλες τις πληροφορίες που απαιτούνται από το άρθρο 13 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263.

Το σχέδιο, όπως συμπληρώνεται από την προσθήκη, περιλαμβάνει δέσμευση για την πορεία των καθαρών δαπανών που αναφέρεται στον πίνακα 2, η οποία αντιστοιχεί σε μέση αύξηση των καθαρών δαπανών ύψους 4,8 % για τα έτη έως και το 2028.

Οι τεχνικές πληροφορίες (με την παραδοχή γραμμικής πορείας προσαρμογής) συνάδουν με μέση αύξηση των καθαρών δαπανών ύψους 4,0 % κατά την περίοδο προσαρμογής (2025-2028). Η πορεία των καθαρών δαπανών, για την οποία αναλήφθηκε δέσμευση στο σχέδιο, αναφέρεται ότι θα οδηγήσει σε διαρθρωτικό πρωτογενές ισοζύγιο ύψους -0,2 % του ΑΕΠ στο τέλος της περιόδου προσαρμογής (2028)¹⁰. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο από το ελάχιστο επίπεδο του διαρθρωτικού πρωτογενούς ισοζυγίου ύψους -0,4 % του ΑΕΠ το 2028 που παρείχε η Επιτροπή στις τεχνικές πληροφορίες της 21ης Ιουνίου 2024¹¹.

Το σχέδιο βασίζεται στην παραδοχή ότι η αύξηση του δυναμικού ΑΕΠ θα σημειώσει κάμψη σε 2,5 % το 2028 (από 4,5 % το 2024). Επιπλέον, το σχέδιο προβλέπει ότι ο ρυθμός αύξησης του αποπληθωριστή του ΑΕΠ θα υποχωρήσει σε 2,2 % το 2028 (από 6,7 % το 2024).

¹⁰ Αυτό δεν αποτυπώνει την προσθήκη που υποβλήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2024 και τη συντηρητική προσέγγισή της στην πορεία των καθαρών δαπανών.

¹¹ Στο σενάριο χωρίς τη συνθήκη διασφάλιση της ανθεκτικότητας του ελλείμματος.

Πίνακας 2: Πορεία των καθαρών δαπανών και κύριες παραδοχές στο σχέδιο της Κροατίας

	2024	2025	2026	2027	2028	Μέσος όρος της περιόδου ισχύος του σχεδίου 2025-2028
Αύξηση των καθαρών δαπανών (ετήσια, %)	18,6	6,4	4,9	4,1	3,7	4,8
Αύξηση των καθαρών δαπανών (σωρευτική, από το έτος βάσης 2023, %)	18,6	26,2	32,3	37,8	42,9	ά.α
Αύξηση του δυνητικού ΑΕΠ (%)	4,5	4,0	3,5	2,9	2,5	3,2
Πληθωρισμός (αύξηση του αποπληθωριστή του ΑΕΠ) (%)	6,7	3,7	2,6	2,4	2,2	2,7

Πηγή: Μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό-διαρθρωτικό σχέδιο της Κροατίας και υπολογισμοί της Επιτροπής.

Επιπτώσεις των δεσμεύσεων του σχεδίου για τις καθαρές δαπάνες στο δημόσιο χρέος

Εάν η δέσμευση για την πορεία των καθαρών δαπανών που αναλαμβάνεται στο σχέδιο και οι υποκείμενες παραδοχές υλοποιηθούν, το δημόσιο χρέος, σύμφωνα με το σχέδιο, θα μειωθεί σταδιακά από 57,3 % του ΑΕΠ το 2024 σε 53,1 % στο τέλος της περιόδου προσαρμογής το 2028, σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα. Μεσοπρόθεσμα, το δημόσιο χρέος σε επίπεδο ΑΕΠ αναμένεται να μειωθεί σταδιακά σε 49 % το 2038. Μολονότι τα στοιχεία αυτά δεν αποτυπώνουν την προσθήκη που υποβλήθηκε στις 21 Νοεμβρίου, η συντηρητική προσέγγισή της στην πορεία των καθαρών δαπανών διασφαλίζει ότι το προβλεπόμενο δημόσιο χρέος παραμένει ευλόγως σε συνετά επίπεδα.

Πίνακας 3: Το δημόσιο χρέος και η εξέλιξη του ισοζυγίου στο σχέδιο της Κροατίας

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2038
Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)	61,8	57,3	55,8	54,9	54,1	53,1	49,0
Ισοζύγιο της κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-0,9	-2,1	-2,3	-1,9	-1,8	-1,5	-1,4

Πηγή: Μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό-διαρθρωτικό σχέδιο της Κροατίας

Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το σχέδιο, το δημόσιο χρέος θα παραμείνει κάτω από την τιμή αναφοράς του 60 % του ΑΕΠ που ορίζει η Συνθήκη μεσοπρόθεσμα.

Επομένως, με βάση τις δεσμεύσεις πολιτικής και τις μακροοικονομικές παραδοχές του σχεδίου, η πορεία των καθαρών δαπανών που προτείνεται στο σχέδιο συνάδει με την απαίτηση για το χρέος, όπως ορίζεται στο άρθρο 16 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263.

Επιπτώσεις των δεσμεύσεων του σχεδίου για τις καθαρές δαπάνες στο ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης

Με βάση την πορεία των καθαρών δαπανών και τις παραδοχές του σχεδίου, το δημοσιονομικό έλλειμμα θα αυξηθεί από 2,1 % του ΑΕΠ το 2024 σε 2,3 % το 2025 και θα

μειωθεί σταδιακά σε 1,5 % το 2028. Μολονότι τα στοιχεία αυτά δεν αποτυπώνουν την προσθήκη που υποβλήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2024, η συντηρητική προσέγγισή της στην πορεία των καθαρών δαπανών διασφαλίζει ότι το προβλεπόμενο δημοσιονομικό έλλειμμα διατηρείται κάτω από 3 % του ΑΕΠ μεσοπρόθεσμα.

Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το σχέδιο, το ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης δεν θα υπερβαίνει την τιμή αναφοράς του 3 % του ΑΕΠ στο τέλος της περιόδου προσαρμογής (2028).

Επιπλέον, κατά τη δεκαετία που έπεται της περιόδου προσαρμογής (δηλαδή έως το 2038), το δημόσιο έλλειμμα δεν θα υπερβαίνει το 3 % του ΑΕΠ.

Επομένως, με βάση τις δεσμεύσεις πολιτικής και τις μακροοικονομικές παραδοχές του σχεδίου, η πορεία των καθαρών δαπανών που προτείνεται στο σχέδιο συνάδει με την απαίτηση για το έλλειμμα, όπως ορίζεται στο άρθρο 6 στοιχείο β) και στο άρθρο 16 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263.

Μακροοικονομικές παραδοχές του σχεδίου

Το σχέδιο βασίζεται σε σειρά παραδοχών που διαφέρουν από τις παραδοχές της Επιτροπής που διαβιβάστηκαν στην Κροατία στις 21 Ιουνίου. Ειδικότερα, το σχέδιο χρησιμοποιεί διαφορετικές παραδοχές για τέσσερις μεταβλητές, και συγκεκριμένα: το σημείο εκκίνησης (διαρθρωτικό πρωτογενές ισοζύγιο), την αύξηση του δυνητικού ΑΕΠ, την αύξηση του αποπληθωριστή του ΑΕΠ, το τεκμαρτό ονομαστικό επιτόκιο. Απαιτείται προσεκτική αξιολόγηση αυτών των διαφορών στις παραδοχές, ιδίως επειδή η μέση αύξηση των καθαρών δαπανών στο σχέδιο είναι υψηλότερη από αυτή που υποδηλώνουν οι τεχνικές πληροφορίες. Στη συνέχεια παρέχεται αξιολόγηση αυτών των διαφορών στις παραδοχές.

Οι διαφορές στις παραδοχές με τον σημαντικότερο αντίκτυπο στη μέση αύξηση των καθαρών δαπανών παρατίθενται κατωτέρω, μαζί με αξιολόγηση κάθε διαφοράς που εξετάζεται μεμονωμένα.

Το σχέδιο χρησιμοποιεί πιο επικαιροποιημένα στοιχεία και υποθέτει καλύτερη αρχική θέση σε σύγκριση με τις παραδοχές της Επιτροπής που διαβιβάστηκαν στις 21 Ιουνίου. Στην προηγούμενη καθοδήγηση, το διαρθρωτικό πρωτογενές ισοζύγιο για το 2024 ήταν - 2 % του ΑΕΠ, ενώ το σχέδιο υποθέτει - 1,5 % του ΑΕΠ, όπως και στις φθινοπωρινές προβλέψεις 2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το υψηλότερο διαρθρωτικό πρωτογενές ισοζύγιο οφείλεται στη σημαντική αναθεώρηση των στοιχείων που δημοσιεύτηκαν μετά την προηγούμενη διαβίβαση καθοδήγησης. Αυτό συμβάλλει σε πορεία υψηλότερης μέσης αύξησης των καθαρών δαπανών κατά την περίοδο προσαρμογής σε σύγκριση με τις παραδοχές της Επιτροπής. Η παραδοχή αυτή θεωρείται δεόντως αιτιολογημένη.

Το σχέδιο βασίζεται στην παραδοχή ότι η αύξηση του δυνητικού ΑΕΠ θα καταγράψει σταδιακή κάμψη από εκτιμώμενο ποσοστό 4,5 % το 2024 σε 2,5 % έως το 2028 και θα μετριαστεί περαιτέρω στο 1,6 % έως το 2038, αγγίζοντας κατά μέσο όρο το 3,2 % κατά την περίοδο προσαρμογής. Σύμφωνα με την προηγούμενη καθοδήγηση της Επιτροπής, το δυνητικό προϊόν προβλέπεται να αυξηθεί κατά 2,6 % κατά μέσο όρο κατά την ίδια περίοδο. Πέραν της περιόδου προσαρμογής, στο σχέδιο χρησιμοποιείται ως παραδοχή η ίδια δυνητική ανάπτυξη όπως και στην προηγούμενη καθοδήγηση. Στις φθινοπωρινές προβλέψεις 2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η μέση δυνητική ανάπτυξη κατά την περίοδο προσαρμογής είναι 2,9 %, αντικατοπτρίζοντας τις επικαιροποιήσεις των στοιχείων και τις νέες παραδοχές μετά τις εαρινές

προβλέψεις 2024. Η διαφορά μεταξύ του σχεδίου και της προηγούμενης καθοδήγησης κατά τη διάρκεια της περιόδου προσαρμογής δικαιολογείται μόνον εν μέρει από τα αναθεωρημένα στοιχεία και τις νέες παραδοχές. Η εναπομένουσα διαφορά συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την παραδοχή του σχεδίου για υψηλή αύξηση της απασχόλησης. Συνολικά, αυτό συμβάλλει σε υψηλότερη μέση αύξηση των καθαρών δαπανών κατά την περίοδο προσαρμογής που περιλαμβάνεται στο σχέδιο σε σύγκριση με τις παραδοχές της Επιτροπής. Κατά συνέπεια, η παραδοχή αυτή θεωρείται ότι δεν είναι δεόντως αιτιολογημένη.

Το σχέδιο βασίζεται στην παραδοχή ότι ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ θα ανέλθει σε 6,7 % το 2024, 3,7 % το 2025, 2,6 % το 2026, 2,4 % το 2027 και 2,2 % το 2028. Στην προηγούμενη καθοδήγηση της Επιτροπής, ο εκτιμώμενος αποπληθωριστής του ΑΕΠ το 2024 ήταν 5,5 %, μειούμενος σε 2,2 % το 2025 και το 2026, και ελαφρώς αυξημένος σε 2,3 % το 2027 και το 2028. Σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις 2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ το 2024 και το 2025 είναι υψηλότερος από εκείνον που προβλεπόταν στην προηγούμενη καθοδήγηση, έχοντας οριστεί σε 6,6 % και 3,2 %, αποτυπώνοντας τις επικαιροποιήσεις των στοιχείων και τις νέες παραδοχές μετά τις εαρινές προβλέψεις του 2024. Η Επιτροπή προβλέπει ότι ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ θα ανέλθει σε 2,1 % το 2026. Συνεπώς, ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ που λαμβάνεται ως υπόθεση στο σχέδιο είναι υψηλότερος από τις παραδοχές της Επιτροπής κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες τόσο το 2025 όσο και το 2026, αντικατοπτρίζοντας υψηλότερους αποπληθωριστές ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης. Αυτό συμβάλλει σε υψηλότερη μέση αύξηση των καθαρών δαπανών κατά την περίοδο προσαρμογής του σχεδίου απ' ό,τι σύμφωνα με τις παραδοχές της Επιτροπής. Κατά συνέπεια, η παραδοχή αυτή θεωρείται ότι δεν είναι δεόντως αιτιολογημένη.

Το σχέδιο βασίζεται στην παραδοχή ότι τα τεκμαρτά ονομαστικά επιτόκια θα ανέλθουν σε 2,9 % το 2024 και θα μειωθούν σταδιακά σε 2,6 % το 2028. Αυτό συμβάλλει σε υψηλότερη μέση αύξηση των καθαρών δαπανών κατά την περίοδο προσαρμογής του σχεδίου απ' ό,τι σύμφωνα με τις παραδοχές της Επιτροπής. Σύμφωνα με την προηγούμενη καθοδήγηση της Επιτροπής, τα προβλεπόμενα τεκμαρτά ονομαστικά επιτόκια θα ανέλθουν σε 2,8 % το 2024 και θα αυξηθούν σταδιακά σε 3,1 % το 2028. Τα χαμηλότερα τεκμαρτά ονομαστικά επιτόκια του σχεδίου αντικατοπτρίζουν τα χαμηλότερα επιτόκια της αγοράς μετά τις αναβαθμίσεις της αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας της Κροατίας από τους σχετικούς οργανισμούς αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας. Συνολικά, η παραδοχή του σχεδίου θεωρείται δεόντως αιτιολογημένη από τη χρήση πιο πρόσφατων δεδομένων της αγοράς.

Συνολικά, όλες οι διαφορές στις παραδοχές, εξεταζόμενες από κοινού, θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μέση αύξηση των καθαρών δαπανών στο σχέδιο η οποία είναι αισθητά υψηλότερη από τη μέση αύξηση των καθαρών δαπανών που συνάγεται από τις τεχνικές πληροφορίες. Ωστόσο, το σχέδιο της Κροατίας, όπως συμπληρώθηκε από την προσθήκη, περιλαμβάνει μια πιο συνετή πορεία των καθαρών δαπανών που οδηγεί σε μέση αύξηση των καθαρών δαπανών η οποία εξακολουθεί να υπερβαίνει τη μέση αύξηση των καθαρών δαπανών που συνάγεται από τις τεχνικές πληροφορίες, αλλά μόνο κατά ποσό που μπορεί να εξηγηθεί μέσω διαφορών στις παραδοχές που θεωρούνται δεόντως αιτιολογημένες.

Η Επιτροπή θα λάβει υπόψη την ανωτέρω αξιολόγηση των παραδοχών του σχεδίου σε μελλοντικές αξιολογήσεις της συμμόρφωσης με την πορεία των καθαρών δαπανών.

Δημοσιονομική στρατηγική του σχεδίου

Σύμφωνα με την ενδεικτική δημοσιονομική στρατηγική του σχεδίου, οι δεσμεύσεις για τις καθαρές δαπάνες πρέπει να υλοποιηθούν τόσο μέσω της συγκράτησης των δαπανών όσο και μέσω της αύξησης των μέτρων διακριτικής ευχέρειας στο σκέλος των εσόδων. Για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων, το σχέδιο αναφέρει ότι ορισμένες κατηγορίες δαπανών, οι οποίες τελούν υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης, θα καταγράψουν περιορισμένη αύξηση (π.χ.: οι δαπάνες για την αμοιβή των εργαζομένων αναμένεται να μειωθούν από 13,0 % του ΑΕΠ το 2025 σε 12,6 % το 2028). Σύμφωνα με το σχέδιο, τα μέτρα διακριτικής ευχέρειας στο σκέλος των εσόδων, τα οποία συνδέονται με τη φορολογική μεταρρύθμιση που θα τεθεί σε ισχύ το 2025, πρόκειται να αποφέρουν πρόσθετα έσοδα ύψους 0,4 % του ΑΕΠ καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου προσαρμογής. Ταυτόχρονα, υπάρχουν επίσης μέτρα που αυξάνουν τις δημόσιες δαπάνες που συνδέονται με την εφαρμογή της μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος (ενίσχυση της μεθόδου τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των συντάξεων) και την εφαρμογή νέων μέτρων κοινωνικής πολιτικής, όπως η οικονομικά προσιτή στέγαση.

Ο προσδιορισμός των μέτρων πολιτικής προς έγκριση πρέπει να επιβεβαιώνεται ή να προσαρμόζεται και να προσδιορίζεται ποσοτικά στους ετήσιους προϋπολογισμούς. Ταυτόχρονα, υπάρχουν κίνδυνοι για την εφαρμογή της ενδεικτικής δημοσιονομικής στρατηγικής του σχεδίου, οι οποίοι απορρέουν από τους κινδύνους για τις μακροοικονομικές παραδοχές στις οποίες βασίζεται το σχέδιο, από τις καθυστερήσεις στη διαδικασία σύναψης δημόσιων συμβάσεων που θα μπορούσαν να επιβραδύνουν τις επενδύσεις και από περαιτέρω προσκόμματα στην εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Το σχέδιο δημοσιονομικού προγράμματος για το 2025 προσδιορίζει τα μέτρα πολιτικής μέσω των οποίων θα επιτευχθεί η δέσμευση για τις καθαρές δαπάνες για το 2025¹².

Μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις που ανταποκρίνονται στις κύριες προκλήσεις οι οποίες προσδιορίζονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και λαμβάνουν υπόψη τις κοινές προτεραιότητες της Ένωσης

Το σχέδιο περιγράφει τις προθέσεις πολιτικής σχετικά με την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που ανταποκρίνονται στις κύριες προκλήσεις οι οποίες προσδιορίζονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, ιδίως στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις, και λαμβάνουν υπόψη τις κοινές προτεραιότητες της ΕΕ. Το σχέδιο περιλαμβάνει 290 προγραμματισμένες μεταρρυθμίσεις και επενδυτικά μέτρα, εκ των οποίων 209 λαμβάνουν χρηματοδοτική στήριξη από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας και 81 είναι μέτρα που προσδιορίστηκαν πρόσφατα και μέτρα στο πλαίσιο άλλων προγραμμάτων της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής συνοχής. Συνολικά, τα μέτρα του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) προσαρμόστηκαν ώστε να συμβάλουν στην εφαρμογή των υφιστάμενων ΣΑΧ. Τα νέα μέτρα που προστέθηκαν στο μεσοπρόθεσμο σχέδιο συμβάλλουν περαιτέρω στην εφαρμογή των ΣΑΧ των προηγούμενων ετών και των νέων ΣΑΧ που εκδόθηκαν το 2024.

¹² Βλ. γνώμη της Επιτροπής, της 26ης Νοεμβρίου 2024, σχετικά με το σχέδιο δημοσιονομικού προγράμματος της Κροατίας.

Όσον αφορά την κοινή προτεραιότητα της δίκαιης πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, συμπεριλαμβανομένων των στόχων για το κλίμα που ορίζονται στον κανονισμό (ΕΕ) 2021/1119, το σχέδιο περιλαμβάνει δέσμη μέτρων για τη στήριξη της κλιματικής ουδετερότητας και την αντιμετώπιση των προκλήσεων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Για να ενταθούν οι προσπάθειες για την επίτευξη του στόχου για το 2030 και την υλοποίηση του ενοποιημένου εθνικού σχεδίου για την ενέργεια και το κλίμα, θα θεσπιστεί ένα πλαίσιο σχεδιασμού για την εφαρμογή της στρατηγικής ανάπτυξης χαμηλών εκπομπών άνθρακα, το οποίο θα περιλαμβάνει πρόταση για δεσμευτικούς τομεακούς στόχους μείωσης των εκπομπών για τους τομείς που είναι δυσκολότερο να απανθρακοποιηθούν και για τη δημιουργία των δομών που απαιτούνται για την ανάπτυξη του Κοινωνικού Ταμείου για το Κλίμα. Για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας στην κλιματική αλλαγή, θα εγκριθεί σχέδιο δράσης μαζί με δείκτες προκειμένου να επιταχυνθεί η εφαρμογή της στρατηγικής για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Οι δράσεις αυτές αφορούν τις ΣΑΧ του 2023 σχετικά με την αποτελεσματική απορρόφηση των κονδυλίων της ΕΕ και τη ΣΑΧ του 2023 για τη μείωση της συνολικής εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα. Το σχέδιο περιλαμβάνει μέτρα του ΣΑΑ που στηρίζουν την ενίσχυση της δημόσιας διοίκησης, του δικαστικού συστήματος και των κρατικών περιουσιακών στοιχείων μέσω της ψηφιοποίησης και της απλούστευσης των διοικητικών και δικαστικών διαδικασιών, την ενίσχυση των κρατικών υποδομών ΤΠΕ, τη διεύρυνση του δικτύου ψηφιακών υπηρεσιών και την επέκταση της ευρυζωνικής πρόσβασης και της πρόσβασης 5G για τα νοικοκυριά. Οι μεταρρυθμίσεις και οι επενδύσεις σε κρατικές υποδομές ΤΠΕ και ψηφιακές υπηρεσίες σχετίζονται με τις ΣΑΧ του 2020 σχετικά με την αυξημένη πρόσβαση σε ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες, την προώθηση της απόκτησης δεξιοτήτων και την αύξηση της αποδοτικότητας και της ικανότητας της δημόσιας διοίκησης να σχεδιάζει και να υλοποιεί δημόσια έργα και πολιτικές σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο. Το σχέδιο περιλαμβάνει μέτρα πέραν του ΣΑΑ που αποσκοπούν στην ενίσχυση της κυβερνοασφάλειας, στην περαιτέρω ψηφιοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών και στην ενίσχυση της διαχείρισης δεδομένων εντός της δημόσιας διοίκησης. Τα μέτρα αυτά αφορούν τις ΣΑΧ του 2019 και του 2020 που συνδέονται με τη βελτίωση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας στα δικαστήρια, τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος και την αύξηση της πρόσβασης σε ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες. Επιπλέον, το σχέδιο περιλαμβάνει σημαντικές μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της ερευνητικής σταδιοδρομίας στον τομέα των ΤΠΕ, οι οποίες συνδέονται με τις ΣΑΧ του 2019 και του 2020 για την αυξημένη πρόσβαση σε ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες, καθώς και για την εστίαση των επενδύσεων στην πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση. Το σχέδιο περιλαμβάνει επίσης δέσμη μέτρων του ΣΑΑ στον τομέα των μεταφορών, τα οποία αφορούν, μεταξύ άλλων, τις ΣΑΧ για την αύξηση της πρόσβασης σε ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες, την προώθηση της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης, τη μείωση της ζήτησης ενέργειας και της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα στις μεταφορές και την προώθηση βιώσιμων λύσεων στον τομέα των μεταφορών. Επιπλέον, το σχέδιο περιλαμβάνει μέτρα για την ενέργεια και τη μετασεισμική ανακαίνιση κτηρίων, την ανάπτυξη δικτύου σεισμολογικών δεδομένων, την κυκλική χρήση των αποβλήτων κατασκευών από κτήρια με καθεστώς πολιτιστικού αγαθού και την ανάπτυξη οικολογικών στρατηγικών αστικής ανάπτυξης, την ανταπόκριση στις ΣΑΧ για την ενεργειακή απόδοση, την πράσινη μετάβαση, τη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και τη συνέχιση της εφαρμογής του ΜΑΑ.

Όσον αφορά την κοινή προτεραιότητα της κοινωνικής και οικονομικής ανθεκτικότητας, συμπεριλαμβανομένου του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, το σχέδιο περιλαμβάνει ολοκληρωμένη μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος με στόχο τη διεύρυνση της πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας της πρωτοβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μεταξύ άλλων με την καθιέρωση διδασκαλίας μίας βάρδιας και την προετοιμασία της μετάβασης σε ολοήμερο σχολείο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος σχετίζεται με τη ΣΑΧ του 2019 για τη βελτίωση της πρόσβασης, της ποιότητας και της συνάφειας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με την αγορά εργασίας, τη ΣΑΧ του 2020 για την προώθηση της απόκτησης δεξιοτήτων, τη ΣΑΧ του 2024 για τη μείωση των ελλείψεων δεξιοτήτων μέσω της ενίσχυσης των βασικών δεξιοτήτων και της αναβάθμισης των δεξιοτήτων και της επανειδίκευσης, και τις ΣΑΧ του 2023 και του 2024 για τη συνέχιση της σταθερής εφαρμογής του ΣΑΑ. Το σχέδιο περιλαμβάνει επίσης σημαντικές μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας για τη βελτίωση του νομικού πλαισίου και την αύξηση της απασχόλησης μέσω της βελτίωσης της προσβασιμότητας και της ποιότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης ενηλίκων, της παροχής στοχευμένων ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας και της ενίσχυσης του συστήματος ένταξης και παρακολούθησης των ευάλωτων ομάδων. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αφορούν τις ΣΑΧ του 2019 και του 2020 σχετικά με την ενίσχυση των μέτρων και των θεσμών για την αγορά εργασίας, τη βελτίωση της συνεργασίας τους με τις κοινωνικές υπηρεσίες και τη βελτίωση της επάρκειας των επιδομάτων ανεργίας και των ελάχιστων εγγυημένων παροχών. Στον τομέα της κοινωνικής ανθεκτικότητας, το σχέδιο περιλαμβάνει μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος για την αύξηση της επάρκειας των συντάξεων, καθώς και ολοκληρωμένες μεταρρυθμίσεις του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας με στόχο τη μείωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού των ευάλωτων ομάδων μέσω της ενσωμάτωσης κοινωνικών παροχών και της βελτίωσης της ποιότητας, της προσβασιμότητας και της διαθεσιμότητας αποϊδρυματοποιημένων κοινωνικών υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, ιδίως μακροχρόνιας φροντίδας. Οι εν λόγω μεταρρυθμίσεις στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας σχετίζονται με τη ΣΑΧ του 2019 για την ενοποίηση των κοινωνικών παροχών και τη βελτίωση της επίδρασής τους στη μείωση της φτώχειας, τη ΣΑΧ του 2020 σχετικά με τη βελτίωση της επάρκειας των επιδομάτων ανεργίας και των ελάχιστων εγγυημένων παροχών, και τη ΣΑΧ του 2024 για τη μείωση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων μέσω της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε επίσημη μακροχρόνια φροντίδα κατ' οίκον και σε επίπεδο κοινότητας. Το σχέδιο περιλαμβάνει επίσης πολλαπλά μέτρα για την προστασία των παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά. Επιπλέον, το σχέδιο περιλαμβάνει μέτρα για την περαιτέρω βελτίωση των επιδόσεων και της ανταγωνιστικότητας της δημόσιας έρευνας, ανάπτυξης και καινοτομίας μέσω της μείωσης του κατακερματισμού των δημόσιων ερευνητικών ιδρυμάτων και των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μέσω της παροχής επιχορηγήσεων σε ερευνητικά έργα βάσει νέου προγράμματος-πλαίσιου, σύμφωνα με τις ΣΑΧ του 2019 για την εστίαση της οικονομικής πολιτικής που σχετίζεται με τις επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία, και για τη βελτίωση των ικανοτήτων των εθνικών αρχών να σχεδιάζουν δημόσια έργα και πολιτικές, με τη ΣΑΧ του 2020 για την αύξηση της αποδοτικότητας και της ικανότητας της

δημόσιας διοίκησης να σχεδιάζει και να υλοποιεί δημόσια έργα, και με τις ΣΑΧ του 2024 για τη συνέχιση της εφαρμογής του ΣΑΑ και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της αντιμετώπισης του υψηλού κατακερματισμού των δημόσιων ερευνητικών ιδρυμάτων. Επιπροσθέτως, το σχέδιο περιλαμβάνει μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης μέσω της βελτίωσης των ικανοτήτων των δημοσίων υπαλλήλων, σύμφωνα με τη ΣΑΧ του 2020 για την αύξηση της αποδοτικότητας και της ικανότητας της δημόσιας διοίκησης να σχεδιάζει και να υλοποιεί δημόσια έργα, με τις ΣΑΧ του 2022 και του 2024 για τη συνέχιση της υλοποίησης του ΣΑΑ, και με τη ΣΑΧ του 2024 για τη μείωση των ελλείψεων δεξιοτήτων. Επιπλέον, το σχέδιο περιλαμβάνει μέτρα του ΣΑΑ στο πλαίσιο της ανακαίνισης κτηρίων, εστιάζοντας στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για την ανοικοδόμηση μετά τον σεισμό και την ενεργειακή ανακαίνιση και θεσπίζοντας νέα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων στον κατασκευαστικό τομέα για εργαζομένους τρίτων χωρών, τα οποία συνδέονται με τις ΣΑΧ για την προώθηση της απόκτησης δεξιοτήτων για την πράσινη μετάβαση, τη διασφάλιση της αποτελεσματικής απορρόφησης των κονδυλίων και τη συνέχιση της υλοποίησης του ΣΑΑ.

Όσον αφορά την κοινή προτεραιότητα της ενεργειακής ασφάλειας, το σχέδιο περιλαμβάνει βασικές επενδύσεις του ΣΑΑ που αποσκοπούν στην αναβάθμιση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας, στην αύξηση της ικανότητας επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ) και στην επέκταση των διασυνοριακών υποδομών μεταφοράς αερίου. Επιπλέον, ενσωματώνει μέτρα για τη στήριξη της υιοθέτησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της ενεργειακής ανακαίνισης κτηρίων, της ενεργειακής απόδοσης στη βιομηχανία και των βιώσιμων μεταφορών μηδενικών εκπομπών, με παράλληλη αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας. Τα μέτρα αυτά συνδέονται με τις ΣΑΧ του 2019 σχετικά με την εστίαση της επενδυτικής πολιτικής στην ενεργειακή απόδοση, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τις περιβαλλοντικές υποδομές, τη ΣΑΧ του 2020 για την εστίαση των επενδύσεων στην πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση, ιδίως στις περιβαλλοντικές υποδομές, την καθαρή και αποδοτική παραγωγή και χρήση ενέργειας, τις ΣΑΧ του 2022 για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ορυκτών καυσίμων και τη μείωση της συνολικής εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και την επιτάχυνση της ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τις ΣΑΧ του 2022, του 2023 και του 2024 σχετικά με τη συνέχιση της υλοποίησης του ΣΑΑ, και τη ΣΑΧ του 2023 για τη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα μέσω της επιτάχυνσης της ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Όσον αφορά την κοινή προτεραιότητα των αμυντικών ικανοτήτων, το σχέδιο δεν περιλαμβάνει λεπτομερή στοιχεία σχετικά με τις επενδύσεις ή τις μεταρρυθμίσεις για την ανταπόκριση σ' αυτή την κοινή προτεραιότητα.

Επιπλέον, το σχέδιο περιλαμβάνει άλλα μέτρα πολιτικής που υπερβαίνουν τις κοινές προτεραιότητες της ΕΕ, μεταξύ άλλων για τη βελτίωση της διαχείρισης των κρατικών περιουσιακών στοιχείων με τη μείωση του αριθμού των κρατικών επιχειρήσεων, τη βελτίωση της διακυβέρνησής τους, μεταξύ άλλων μέσω της ευθυγράμμισης των εθνικών προτύπων με τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές, και την ενίσχυση των ανθρώπινων ικανοτήτων για παρακολούθηση της εταιρικής διακυβέρνησης σε κρατικές επιχειρήσεις. Τα μέτρα αυτά συνδέονται με τη ΣΑΧ του 2019 για τη βελτίωση της εταιρικής διακυβέρνησης των κρατικών

επιχειρήσεων και την επιτάχυνση της πώλησης κρατικών επιχειρήσεων και ανενεργών περιουσιακών στοιχείων. Επιπλέον, το σχέδιο περιλαμβάνει επίσης την ελευθέρωση των αγορών υπηρεσιών, την ελάφρυνση της διοικητικής και φορολογικής επιβάρυνσης και την ενίσχυση της στήριξης για την ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων. Τα μέτρα αυτά συνδέονται με τη ΣΑΧ του 2019 σχετικά με την υπερβολική ρύθμιση της αγοράς προϊόντων και υπηρεσιών και τη μείωση των πλέον επαχθών φόρων υπέρ τρίτων και με τις ΣΑΧ του 2020 σχετικά με την περαιτέρω μείωση των φόρων υπέρ τρίτων και των κανονιστικών περιορισμών στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών, και την προώθηση των ιδιωτικών επενδύσεων για τη στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης. Το σχέδιο περιλαμβάνει επίσης μέτρα όπως η παροχή δανείων και επιδοτήσεων επιτοκίου σε πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, η στήριξη έργων για επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης και μεγάλες επιχειρήσεις και οι επενδύσεις σε συμμετοχικούς και οιονεί συμμετοχικούς τίτλους, σε σχέση με τη ΣΑΧ του 2020 για τη διατήρηση μέτρων για την παροχή ρευστότητας στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, και τη ΣΑΧ του 2024 για την επιτάχυνση των επενδύσεων που υποστηρίζονται από κονδύλια της ΕΕ. Περιλαμβάνονται επίσης μέτρα για την προώθηση της αποτελεσματικότερης λειτουργίας των κεφαλαιαγορών, σύμφωνα, πιο πρόσφατα, με τη ΣΑΧ του 2024 σχετικά με την αύξηση της πρόσβασης σε διάφορες πηγές χρηματοδότησης και την προώθηση των κεφαλαιαγορών. Το σχέδιο περιλαμβάνει επίσης μέτρα του ΣΑΑ για τον εκσυγχρονισμό των θαλάσσιων λιμένων, την προσαρμογή των πλήρως αυτόνομων και ηλεκτρικών οχημάτων και υποδομών στις ανάγκες των επιβατών με αναπηρία, λαμβάνοντας περαιτέρω υπόψη τη ΣΑΧ του 2020 σχετικά με την αύξηση της πρόσβασης σε ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες. Επιπλέον, το σχέδιο περιλαμβάνει τα μέτρα του ΣΑΑ για την ενεργειακή ανακαίνιση κτηρίων με καθεστώς πολιτιστικού αγαθού, την ενσωμάτωση σεισμικών δεδομένων σε βάσεις εμπειρογνομόνων για χωροταξικά σχέδια και την έγκριση κατευθυντήριων γραμμών για την εφαρμογή μοντέλου παρακολούθησης της κατανάλωσης ενέργειας σε πολυκατοικίες, καλύπτοντας, μεταξύ άλλων, τη ΣΑΧ του 2020 σχετικά με την αύξηση της πρόσβασης σε ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες. Επιπροσθέτως, το σχέδιο αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας του συστήματος υγείας με την επέκταση της πρόσβασης σε υπηρεσίες μέσω καινοτόμων μοντέλων, επενδύσεων σε εξοπλισμό και υποδομές αιχμής, καθώς και στην ψηφιοποίηση της διαδρομής των φαρμάκων, βελτιώνοντας παράλληλα την ποιότητα της περίθαλψης μέσω εναρμονισμένων κλινικών κατευθυντήριων γραμμών και επιμόρφωσης των ειδικών. Οι προσπάθειες αυτές αποσκοπούν στην αντιμετώπιση βασικών προκλήσεων στον τομέα της υγείας, όπως η ογκολογία και οι λίστες αναμονής, ενισχύοντας παράλληλα τη διαχείριση των αποβλήτων και των πόρων εντός των υγειονομικών εγκαταστάσεων, στηρίζοντας συνεπώς τις ΣΑΧ του 2020 σχετικά με τη βελτίωση της ανθεκτικότητας του συστήματος υγείας και την προώθηση της ισορροπημένης κατανομής υγειονομικής περίθαλψης και της ηλεκτρονικής υγείας, καθώς και τη ΣΑΧ του 2021 σχετικά με τις δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις για βιώσιμη υγειονομική περίθαλψη. Οι πτυχές που σχετίζονται με την κατάρτιση συνδέονται επίσης με τη ΣΑΧ του 2020 για την προώθηση της απόκτησης δεξιοτήτων. Εκτός από το ΣΑΑ, η Κροατία εφαρμόζει μέτρα που περιλαμβάνουν την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής υγείας, της παρηγορητικής φροντίδας και της αξιολόγησης των τεχνολογιών υγείας, καθώς και την προώθηση υγιεινών τρόπων ζωής και πρόληψης νόσων.

Το σχέδιο παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη συνέπεια και, κατά περίπτωση, τη συμπληρωματικότητα με τα ταμεία της πολιτικής συνοχής και το ΣΑΑ της Κροατίας. Οι επενδύσεις στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής που στοχεύουν στην ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας λειτουργούν συμπληρωματικά στις επενδύσεις και τις μεταρρυθμίσεις στο πλαίσιο του ΣΑΑ, αποσκοπώντας στη βελτίωση των επιδόσεων του τομέα της δημόσιας έρευνας, καθώς και των αποτελεσμάτων καινοτομίας των επιχειρήσεων. Οι επενδύσεις σε εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις που καλύπτουν όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης συμπληρώνουν τις επενδύσεις στο πλαίσιο του ΣΑΑ και συμβάλλουν στη διεύρυνση της πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και στη βελτίωση της ποιότητας της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το σχέδιο παρέχει επισκόπηση των αναγκών της Κροατίας για δημόσιες επενδύσεις που σχετίζονται με τις κοινές προτεραιότητες της ΕΕ, με εξαίρεση την 4η προτεραιότητα που σχετίζεται με την ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων. Το σχέδιο έχει ως στόχο να συμβάλει στην κάλυψη των δημόσιων επενδυτικών αναγκών της Κροατίας που σχετίζονται με τις κοινές προτεραιότητες της ΕΕ. Όσον αφορά την πρώτη κοινή προτεραιότητα που σχετίζεται με τη δίκαιη, πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, συμπεριλαμβανομένης της συμμόρφωσης με το ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το κλίμα, το σχέδιο περιγράφει τις επενδυτικές ανάγκες για 79 μέτρα. Τα μέτρα σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με τις πράσινες επενδύσεις και τις επενδύσεις στο υδρογόνο, την ενεργειακή απόδοση και την προώθηση της καθαρής ενέργειας, τις επενδύσεις σε βιώσιμες αστικές και σιδηροδρομικές μεταφορές, την ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης και του δικαστικού συστήματος, τη στήριξη και την προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης. Όσον αφορά την προτεραιότητα της κοινωνικής και οικονομικής ανθεκτικότητας, συμπεριλαμβανομένου του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, το σχέδιο περιγράφει τις επενδυτικές ανάγκες για 24 μέτρα. Αυτά αφορούν, μεταξύ άλλων, μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή στέγαση, προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων, κουπόνια για την επανειδίκευση και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων, ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, την κατασκευή και αναβάθμιση εγκαταστάσεων προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μεταξύ άλλων για την ολοκλήρωση της μετάβασης σε μία βάρδια στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, και δημογραφικά μέτρα αναζωογόνησης για τη στήριξη των οικογενειών με παιδιά και την πρόληψη της πληθυσμιακής συρρίκνωσης. Όσον αφορά την προτεραιότητα που συνδέεται με την ενεργειακή ασφάλεια, το σχέδιο περιγράφει τις επενδυτικές ανάγκες για 15 μέτρα, τα οποία σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης μέσω της ανακαίνισης κτηρίων, την προώθηση της καθαρής ενέργειας μέσω της ανάπτυξης της ικανότητας παραγωγής υδρογόνου και σταθμών φόρτισης, καθώς και την αναβάθμιση του δικτύου μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Συμπέρασμα της αξιολόγησης της Επιτροπής

Συνολικά, η Επιτροπή θεωρεί ότι το σχέδιο της Κροατίας πληροί τις απαιτήσεις του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263.

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 17 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263, το Συμβούλιο θα πρέπει να συστήσει στην Κροατία την πορεία των καθαρών δαπανών, όπως ορίζεται στο σχέδιο,

ΣΥΝΙΣΤΑ ΣΤΗΝ ΚΡΟΑΤΙΑ:

Να διασφαλίσει ότι η αύξηση των καθαρών δαπανών δεν υπερβαίνει τα μέγιστα όρια που καθορίζονται στο παράρτημα Ι της παρούσας σύστασης.

Επιπλέον, το Συμβούλιο καλεί την Κροατία να διασφαλίσει την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που να ανταποκρίνονται στις κύριες προκλήσεις οι οποίες προσδιορίζονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, ιδίως στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις, και να λάβει υπόψη τις κοινές προτεραιότητες της Ένωσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Μέγιστοι ρυθμοί αύξησης των καθαρών δαπανών
(ετήσιοι και σωρευτικοί ρυθμοί αύξησης, σε ονομαστικούς όρους)
Κροατία

Έτη		2025	2026	2027	2028
Ρυθμοί αύξησης (%)	Ετήσιοι	6,4	4,9	4,1	3,7
	Σωρευτικοί (*)	26,2	32,3	37,8	42,9

(*) Οι σωρευτικοί ρυθμοί αύξησης υπολογίζονται με βάση το 2023 ως έτος αναφοράς.